

Jadwiga Drożdż

Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – PIB w Warszawie

WPLYW BEZPOŚREDNICH INWESTYCJI ZAGRANICZNYCH NA ROZWÓJ EKSPORTU ARTYKUŁÓW SPOŻYWCZYCH, NAPOJÓW I WYROBÓW TYTONIOWYCH

FOREIGN DIRECT INVESTMENT INFLUENCE ON THE DEVELOPMENT OF FOOD BEVERAGE AND TOBACCO PRODUCT EXPORTS

Słowa kluczowe: bezpośrednie inwestycje zagraniczne (BIZ), przemysł spożywczy, konkurencyjność

Key words: foreign direct investment (FDI), food industry, competitiveness

Abstrakt. Jednym z czynników determinujących rozwój eksportu wyrobów przemysłu spożywczego są bezpośrednie inwestycje zagraniczne (BIZ) skierowane do tego sektora. Dokonano oceny oddziaływania BIZ napływających do polskiego przemysłu spożywczego na eksport artykułów spożywczych, napojów i wyrobów tytoniowych. Inwestycje realizowane przez firmy z udziałem kapitału zagranicznego zmusiły także polskie przedsiębiorstwa do walki konkurencyjnej. Doprowadziło to do rozwoju nowych form zarządzania, handlu, marketingu oraz poprawy jakości i estetyki polskich wyrobów spożywczych. Zwiększyły się przewagi komparatywne Polski w wielu grupach produktów żywnościowych, czego odzwierciedleniem był większy eksport tych produktów, dodatnie saldo obrotów oraz zwiększenie udziału sprzedaży na rynkach zagranicznych w sprzedaży ogółem.

Wstęp

Bezpośrednie inwestycje zagraniczne (BIZ) to lokaty kapitału, których dokonuje inwestor poza swoim krajem w celu podjęcia tam działalności gospodarczej. Proces ten może polegać na stworzeniu przez inwestora przedsiębiorstwa od podstaw (*greenfield investment*) albo na zakupie całości lub części przedsiębiorstwa w kraju inwestowania [Karaszewski 2004]. W konsekwencji takich procesów na terenie danego kraju (w tym przypadku w Polsce) powstają firmy, w których działalność gospodarczą zaangażowany jest kapitał zagraniczny. Proces ten niewątpliwie ma konsekwencje dla gospodarki kraju rezydenta. Podmioty gospodarcze z krajów o wyższym poziomie rozwoju gospodarczego na ogół inwestują na terenie krajów słabiej ekonomicznie rozwiniętych. Dlatego też BIZ mają istotny wpływ na transformację technologiczną, organizacyjną i branżową [Peretiatkowiec 2009], a tym samym na:

- wielkość i strukturę produkcji na rynek krajowy,
- wielkość oraz strukturę towarową i geograficzną eksportu towarów i usług,
- wielkość oraz strukturę towarową i geograficzną importu towarów i usług,
- źródła finansowania działalności gospodarczej przedsiębiorstw i związane z tym kredyty i transfery,
- kierunki i rozmiary transferów płac i zysków za granicę.

Celem badań była próba oceny oddziaływania BIZ napływających do polskiego przemysłu spożywczego na eksport artykułów spożywczych, napojów i wyrobów tytoniowych. BIZ napływające do Polski (w tym także do przemysłu spożywczego), jako kraju starającego się nadrobić dystans dzielący go od światowej czołówki, oddziałują na ważne zmienne gospodarcze, określające naszą międzynarodową pozycję konkurencyjną. Znajduje to wyraz w statystykach wymiany handlowej. W opracowaniu zaprezentowano wybrane aspekty wpływu BIZ na tę wymianę, określające skalę handlu zagranicznego produktów spożywczych, orientację eksportową, pokrycie importu eksportem tych wyrobów oraz przewagi komparatywne w poszczególnych działach przetwórstwa.

Material i metodyka badań

W procesie realizacji wyżej określonego celu, oprócz literatury przedmiotu, wykorzystano dane zawarte w Roczniku Statystycznym Przemysłu oraz dane Narodowego Banku Polskiego i Centrum Analitycznego Administracji Celnej. W ocenie tych zjawisk i powiązań wykorzystano następujące wskaźniki: 1) orientacji eksportowej (OE) [Szczepkowska 2003], który jest miarą proeksportowej specjalizacji produkcji danego kraju; przyjmuje się, że im wyższa jest wartość tego wskaźnika, tym produkcja jest

bardziej zorientowana eksportowo i jednocześnie bardziej konkurencyjna na rynku międzynarodowym; niższy wskaźnik oznacza mniejszą konkurencyjność producentów w skali międzynarodowej:

$$OE = \frac{Ex}{Q} \times 100$$

gdzie:

Ex – wartość eksportu,

Q – wartość całkowitej sprzedaży.

- 2) pokrycia importu eksportem (*Trade Coverage*) – określa w jakim stopniu krajowy import artykułów spożywczych pokrywany jest przez krajowy eksport tych wyrobów; jeżeli jego wartość przekracza 100, oznacza to, iż dany kraj ma względną wewnętrzną przewagę nad innymi krajami, gdyż wartość eksportu przewyższa wartość importu [Klima 2012] i kraj jest konkurencyjny na rynku międzynarodowym:

$$TC = \frac{Ex}{Im} \times 100$$

gdzie:

Ex – wartość eksportu danego towaru,

Im – wartość importu danego towaru.

- 3) RCA, czyli wskaźnik ujawnionych korzyści komparatywnych; jeżeli jego wartość przewyższa 1, wówczas udział tego dobra w eksporcie kraju jest większy od udziału tego dobra w światowym eksporcie, a jeżeli jego wartość nie przekracza 1, to kraj nie ujawnia przewagi komparatywnej w zakresie tego dobra [Klima 2012];

$$RCA = \frac{Ex_{ix}}{Ex_{is}} : \frac{Ex_x}{Ex_s}$$

gdzie:

Ex_{ix} – eksport kraju x grupy towarowej i ,

Ex_x – całkowity eksport kraju x ,

Ex_{is}^x – światowy eksport grupy towarowej i ,

Ex_s – całkowity światowy eksport.

- 4) korelacji liniowej Pearsona, czyli wskaźnik korelacji między wartością skumulowanych BIZ, która napłynęła do przemysłu spożywczego, a wartością eksportu i importu artykułów żywnościowych, napojów i wyrobów tytoniowych.

Bezpośrednie inwestycje zagraniczne – aspekt teoretyczny

W literaturze przedmiotu jest kilka koncepcji teoretycznych koncentrujących się na zagadnieniu wpływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych na wymianę handlową. Wśród nich jest tzw. model bezpośrednich inwestycji zagranicznych Kojimy, zajmujący się zagadnieniem komplementarności lub substytucyjności strumieni bezpośrednich inwestycji zagranicznych w stosunku do strumieni handlu międzynarodowego [Tarasiński 2009]. Z rozważań autora tej teorii wynika, że BIZ podjęte przez podmioty działające w przemyśle kraju goszczącego przez oddziaływanie na wzrost przewagi komparatywnej tego kraju, kreują handel, między obydwooma krajami. Prowadzi to do wzrostu wymiany handlowej, dochodu narodowego, dochodów osobistych, a w konsekwencji do osiągnięcia wyższych etapów rozwoju. Oceniając te zmiany z punktu widzenia międzynarodowej konkurencyjności gospodarki kraju goszczącego, można stwierdzić, że BIZ są zdolne do kreacji strumieni handlu zagranicznego powodującej ewolucję modelu przewagi komparatywnej kraju goszczącego w kierunku wzrostu udziału w strukturze handlu towarów o relatywnie wyższej wartości dodanej.

Wnioski wynikające z teorii Kojimy stanowiły punkt wyjścia dla japońskiego ekonomisty Ozawy, w próbie wyjaśnienia związków między BIZ i zmianami zachodzącymi w modelu przewagi komparatywnej a rozwojem strukturalnym kraju. Obie te teorie wzajemnie się uzupełniają. Teoria dynamicznych przewag Ozawy głosi, że stadia rozwoju ekonomicznego mają związek z ewolucją wzorca przewag komparatywnych, którego miarą jest wskaźnik tzw. ujawnionych przewag komparatywnych RCA. Ewolucja ta polega na przesuwaniu się od przewag w dziedzinach mniej zaawansowanych technologicznie do przewag w dziedzinach charakteryzujących się wysokim poziomem technologii. Według teorii Kojimy i Ozawy BIZ mają wpływ na wzrost i rozwój gospodarczy przez zwiększenie strumieni wymiany zagranicznej, a w konsekwencji i przesunięcie przewag komparatywnych do tzw. działów *high-tech*. Rozważania Ozawy oparte są także na koncepcji Portera, który sformułował tezę, że badając wzorzec przewagi komparatywnej i jego ewolucję w czasie, można określić, na jakim etapie rozwoju ekonomicznego znajduje się dany kraj [Tarasiński 2009, Bombińska 2012]. Wyróżnił on następujące etapy rozwoju: 1) sterowany przez czynniki wytwórcze i zasoby naturalne; 2) sterowany inwestycjami; 3) sterowany innowacjami i 4) dobrobytu.

Ozawa rozszerzył ten model o dodatkowy czynnik, tj. bezpośrednie inwestycje zagraniczne napływające i wypływające z danej gospodarki. W pierwszym etapie rozwoju (rozwój produkcji surowcowo- i pracochłonnej) charakterystyczne są inwestycje dopływające (wykorzystujące niskie koszty robocizny i surowców). Przejście do etapu sterowanego inwestycjami oznacza pojawienie się nowego strumienia BIZ, mianowicie ich odpływu z kraju rozwijającego się do krajów o niższych kosztach robocizny i surowców. Jednocześnie następuje dopływ inwestycji zagranicznych do kapitałochłonnych dziedzin wytwarzania, ze względu na relatywną obfitość kapitału na tym etapie rozwoju. Przejście do etapu sterowanego innowacjami powoduje następujące przepływy inwestycji: odpływ z dziedzin kapitałochłonnych i dopływ do obszarów zaawansowanych technologicznie. Autor tej koncepcji widzi także prawidłowość polegającą na tym, że przejście na wyższy etap rozwoju, oznacza przesunięcie we wzorcu przewag komparatywnych (od przewagi w dziedzinach mniej technologicznie zaawansowanych do przewag w produkcji zdywersyfikowanej, tj. o większym udziale kapitału ludzkiego i nowoczesnej technologii) [Tarasiński 2009]. Systematycznie zmieniające się korzyści komparatywne można zmierzyć dynamiką indeksów RCA dla towarów wymagających intensywnego wykorzystania prostych zasobów i niewykwalifikowanej siły roboczej oraz towarów wymagających stosowania technologii zaawansowanych.

Zaprezentowane koncepcje teoretyczne nie przesądzają jednoznacznie o substytucyjnym bądź komplementarnym charakterze przepływów towarowych i kapitałowych. To, czy wymiana handlowa i BIZ będą się uzupełniały, czy wzajemnie zastępowały, zależy od bardzo wielu czynników, takich jak: podobieństwo kraju inwestora i kraju goszczącego pod względem poziomu rozwoju, preferencji konsumentów oraz motywów inwestorów, przewag komparatywnych i innych. Trudna jest jednoznaczna ocena wpływu BIZ na kreację handlu, ale w świetle przytoczonych teorii napływ kapitału zagranicznego wzmacnia przewagi komparatywne kraju i oddziałuje na ich strukturę.

Próba oceny wpływu BIZ w przemyśle spożywczym na rozwój eksportu artykułów spożywczych, napojów i wyrobów tytoniowych

Od czasów transformacji systemowej w Polsce nastąpiły duże przeobrażenia skali i struktury powiązań gospodarczych polskiego przemysłu spożywczego z zagranicą. Najbardziej widoczne rezultaty tych zmian to pojawienie się zagranicznych inwestorów w tej gałęzi przemysłu oraz dynamiczny wzrost eksportu naszej żywności. Kapitał zagraniczny w przemyśle spożywczym pojawił się w połowie lat 80. XX wieku wraz z powstaniem spółek typu *joint venture*. Natomiast największy napływ BIZ do przemysłu spożywczego nastąpił w okresie transformacji systemowej, poprzez uczestnictwo w procesie prywatyzacji. Podstawową metodą prywatyzacji przemysłu spożywczego była prywatyzacja pośrednia przez nabycie akcji lub udziałów przedsiębiorstwa. Do 2010 r. przy użyciu kapitału zagranicznego zostało sprywatyzowanych 20 przedsiębiorstw produkujących artykuły spożywcze, napoje i wyroby tytoniowe z ogólnej liczby 56 sprywatyzowanych w ten sposób firm przemysłowych (tab. 1). Mniejsze znaczenie w prywatyzacji tej gałęzi przemysłu miała prywatyzacja bezpośrednia, w której nastąpiło wniesienie majątku przedsiębiorstwa państwowego do spółki. W ten sposób w przemyśle spożywczym powstało 6 spółek z udziałem kapitału zagranicznego.

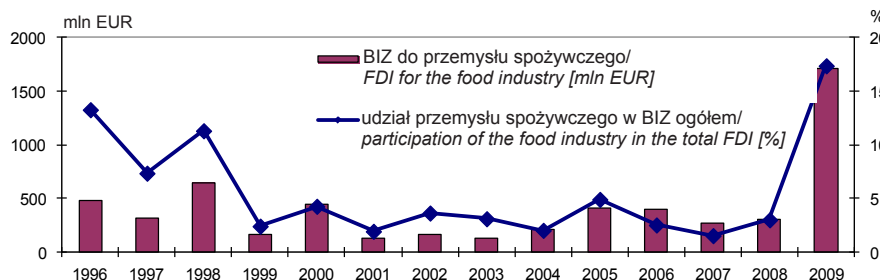
W latach 1996-2009 do polskiego przemysłu spożywczego napłynął kapitał o łącznej wartości 5,7 mld euro, co stanowi 4,9% całkowitego napływu kapitału z tytułu bezpośrednich inwestycji zagranicznych w Polsce. Napływ BIZ do tej gałęzi przemysłu w analizowanym okresie charakteryzował się dużą zmiennością (rys. 1). Druga połowa lat 90. XX wieku była okresem zwiększonego napływu BIZ, co było związane przede wszystkim z przekształceniami własnościowymi. Bezpośrednio przed integracją z Unią Europejską (w latach 2001-2004) nastąpiło zmniejszenie napływu inwestycji zagranicznych (do 100-200 mln euro rocznie). Ponowny wzrost zainteresowania inwestorów zagranicznych polskim przemysłem spożywczym związany był z integracją z UE i wynikającą z tego liberalizacją wymiany handlowej oraz wielu innych czynników, takich jak: wzrost popytu krajowego, przyspieszenie rozwoju gospodarczego czy zmiana przepisów podatkowych. W 2009 roku nastąpił skokowy wzrost napływu kapitału zagranicznego z tytułu BIZ i okazał się on rekordowy od początku badanego okresu. Stanowił on ponad 17% ogółu BIZ i ponad 50% ogółu BIZ ulokowanych w przetwórstwie przemysłowym. Analiza struktury napływu BIZ wskazuje, że główną przyczyną tego wzrostu było wysokie dodatnie saldo obrotów kredytowych pomiędzy podmiotami powiązаныmi kapitałowo. W ostatnich latach zmieniła się struktura inwestycji zagranicznych; zmalał udział prywatyzacji, który był dominującą formą w latach 90. XX wieku na rzecz nowych inwestycji tzw. *greenfield*.

W ostatnich latach, pomimo ponownego zwiększenia zainteresowania inwestorów zagranicznych przemysłem spożywczym, nie miały one większego znaczenia w napływie BIZ ogółem. W 1996 r. ich udział w napływie BIZ ogółem wynosił aż 13,3%, następnie w 2001 r. obniżył się do niespełna 2%, a w 2008 r. wyniósł 3% i dopiero w 2009 r. zwiększył się do 17,4%.

Tabela 1. Spożywcze spółki z udziałem kapitału zagranicznego powstałe w wyniku prywatyzacji w okresie od 01.08.1990 do 31.12.2010 na tle przekształceń przetwórstwa ogółem
Table 1. Food companies with the foreign capital share following the privatization between 01.08.1990 and 31.12.2010 relating to transformations of the processing with the whole

Sektor/Sector	Przedsiębiorstwa skomercjalizowane/ Profī-oriented enterprise restructuring			Przedsiębiorstwa objęte prywatyzacją bepośrednią/Privatized enterprises		
	ogółem/ total	w tym sprywatyzowane pośrednio/indirectly privatized		ogółem/ total	w tym spółki powstałe z wniesienia majątku przedsiębiorstw państwowych/ including companies established on the basis asset contribution of state-owned enterprises	
		razem/ total	z udziałem kapitału zagranicznego/ with foreign capital participation		razem/ total	z udziałem kapitału zagranicznego/with foreign capital participation
Produkcja artykułów spożywczych i napojów/Production of food products and beverages	205	52	16	147	33	6
Produkcja wyrobów tytoniowych/ Production of tobacco products	7	4	4	1	–	–
Przetwórstwo przemysłowe/ Industrial processing	1050	268	88	774	133	46

Źródło: opracowanie własne na podstawie Rocznik Statystyczny... 2011
 Source: own calculations based on the Statistical Yearbook... 2011

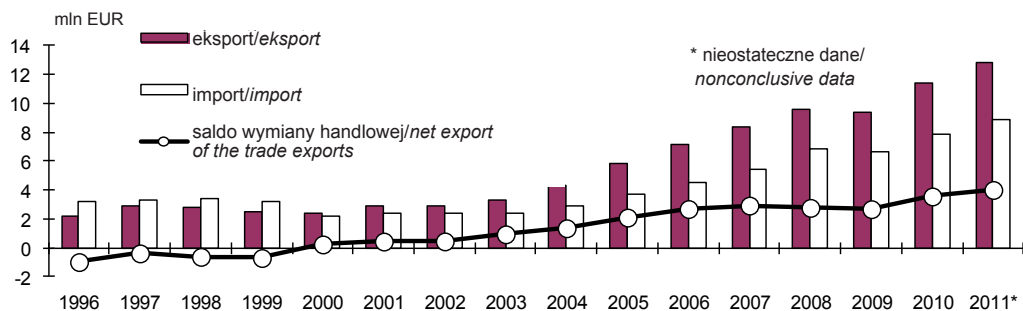
Rysunek 1. Napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych do przemysłu spożywczego
Figure 1. Inflow of the foreign direct investment to the food industry

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych NBP
 Source: own study based on the National Bank of Poland data

Współlistnienie napływu BIZ do przemysłu spożywczego i wzrostu eksportu artykułów żywnościowych, napojów i wyrobów tytoniowych

Eksport produktów przemysłu spożywczego w badanym okresie zwiększył się z 2,2 mld euro w 1996 r. do 9,3 mld euro w 2009 r. i 12,9 mld euro w 2011 r. (rys. 2). Największe tempo wzrostu eksportu artykułów żywnościowych, napojów i wyrobów tytoniowych (ponad 20% rocznie) odnotowano w pierwszych latach członkostwa, a spadek jego wartości wystąpił tylko w 2009 r. Wartość zaimportowanych półfabrykatów i gotowych wyrobów przemysłu spożywczego zwiększyła się z 3,2 mld euro w 1996 r. do 6,7 mld euro w 2009 r. i 8,8 mld euro w 2011 r. Rezultatem takiej dynamiki obrotów handlu zagranicznego produktami przemysłu spożywczego był duży wzrost salda obrotu tymi towarami. W pierwszych czterech latach badanego okresu było ono jeszcze ujemne, ale od 2000 r. ma wartość dodatnią. W 2009 r. nastąpił niewielki jego spadek do 2,2 mld euro, ale w ostatnich dwóch latach przekraczało ono 3,5 mld euro.

Po integracji z Unią Europejską zwiększył się (o 10,1 p.p.) wskaźnik orientacji eksportowej (OE) przemysłu spożywczego [Szajner, Szczepaniak 2011]. W 2010 r. ponad 26% produkcji tego sektora skierowane było na rynki zagraniczne. Był to przede wszystkim efekt liberalizacji wymiany handlowej

Rysunek 2. Rozwój handlu zagranicznego produktami przemysłu spożywczego

Figure 2. Value of food industry exports, imports and net exports, 1996-2011

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MF i CAAC

Source: own study based on the MF and CAAC data

między krajami członkowskimi, ale i nie bez znaczenia był także napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych do tej gałęzi przemysłu. Według danych PAliIZ, na koniec 2011 r. kapitał zagraniczny obecny był w 134 firmach produkujących artykuły spożywcze, napoje i wyroby tytoniowe.

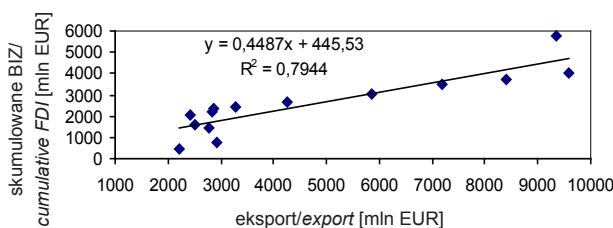
Poszczególne działy przetwórstwa spożywczego miały zróżnicowaną orientację eksportową. Silną orientację eksportową wykazywały takie branże, jak: przetwórstwo ryb, ziemniaków (łącznie z produkcją skrobi), przetwórstwo owoców i warzyw, produkcja pieczywa cukierniczego trwałego, słodczy, odżywek i żywności dietetycznej, tytoniu i wyrobów tytoniowych oraz przetwórstwo herbaty i kawy. Wskaźnik orientacji eksportowej tych działów przetwórstwa w analizowanym okresie zwiększył się, a były to działy, w których kapitał zagraniczny występował w wielu przedsiębiorstwach. Najliczniejszą grupę firm z kapitałem zagranicznym stanowiły firmy produkujące koncentraty spożywcze (22 firmy), przetwory owocowo-warzywne (20) oraz pieczywo cukiernicze trwałe i słodczy (14). Kapitał zagraniczny występował także w sześciu firmach tytoniowych i siedmiu z zakresu przetwórstwa ryb, co także stanowi liczną reprezentację, jeśli uwzględnić liczebność podmiotów w tych branżach. Wysoki był także wskaźnik orientacji eksportowej produkcji soków i napojów owocowych i warzywnych, karmy dla zwierząt domowych oraz przypraw, ale jego wielkość charakteryzowała się dużą zmiennością.

Wskaźnik pokrycia importu eksportem (TC) produktów przemysłu spożywczego wykazywał różnokierunkowe wahania, a w 2010 r. zwiększył się do 132 (ze 123 w 2004 r.). Na uwagę zasługuje fakt, że we wszystkich badanych latach był on większy od 100, co oznacza, że polscy producenci żywności mieli przewagę nad partnerami z innych krajów. W większości działów przetwórstwa spożywczego wysoki był stopień pokrycia importu krajowego przez krajowy eksport tych wyrobów, co świadczy o specjalizacji Polski w produkcji tych grup produktów. Wysoki wskaźnik TC odnotowano w dziale produkcji mięsa drobiowego, przetworów mięsnych, pieczywa cukierniczego trwałego, mleka i jego przetworów (łącznie z lodami), a w ostatnich latach także w produkcji tytoniu i wyrobów tytoniowych oraz odżywek i żywności dietetycznej. We wszystkich tych branżach obecny jest także kapitał zagraniczny (w 12 firmach branży mięsnej, w 11 mleczarskiej, w 14 cukierniczej, w 6 tytoniowej i w 22 przedsiębiorstwach koncentratów spożywczych).

Zestawienie firm poszczególnych branż przemysłu spożywczego, w których ulokował się kapitał zagraniczny z innym wskaźnikiem oceny konkurencyjności przemysłu spożywczego, a mianowicie wskaźnikiem RCA, także wskazuje na fakt dużych przewag komparatywnych w tych działach, gdzie jest inwestor zagraniczny. Najwyższy wskaźnik RCA [Ambroziak, Szczepaniak 2011] charakteryzował: produkcję tytoniu i wyrobów tytoniowych, mięsa i podrobów jadalnych, różnych przetworów spożywczych, produktów mleczarskich, przetworów z mięsa i ryb, kakao i przetworów z kakao oraz pozostałych produktów pochodzenia zwierzęcego. Pogorszyła się tylko pozycja na rynku światowym ostatniej grupy, a wszystkich pozostałych wyraźnie się wzmocniła. Pomimo obniżki w 2010 r., mamy nadal przewagi komparatywne na rynku światowym w eksporcie cukrów i wyrobów cukierniczych oraz przetworów z owoców i warzyw.

Bezpośrednie inwestycje zagraniczne, które napłynęły do polskiego przemysłu spożywczego najprawdopodobniej przyczyniły się do zwiększenia eksportu artykułów spożywczych, napojów i wyrobów tytoniowych. Potwierdzają to także wyniki analizy współczynnika korelacji liniowej Pearsona (rys. 3). Wysokość współczynnika korelacji między wartością eksportu wyrobów przemysłu spożywczego i wartością skumulowanych bezpośrednich inwestycji zagranicznych, które napłynęły do tej gałęzi przemysłu była wysoka ($r = 0,8913$) i statystycznie istotna, co potwierdza przeprowadzony test istotności. Współczynnik ten wskazuje na dodatni typ powiązań między badanymi kategoriami. Stosunkowo wysoki był także współczynnik determinacji tych dwóch zmiennych ($R^2 = 0,79$), co oznacza, że zmienność jednej cechy jest prawie w 80% wyjaśniona zmiennością drugiej.

Rysunek 3. Relacja wartości skumulowanych BIZ do eksportu artykułów spożywczych, napojów i wyrobów tytoniowych
Figure 3. Trend of the cumulative FDI with regard to exports value of food, beverage and tobacco products

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych NBP, MF i CAAC

Source: own calculations based on National Bank of Poland, MF and CAAC data

Podsumowanie

Napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych do przemysłu spożywczego w okresie transformacji i integracji z Unią Europejską spowodował przyspieszenie restrukturyzacji i modernizacji tego sektora. Wprowadzono nowoczesne zasady organizacji i zarządzania, nastąpiło wzmocnienie powiązań przedsiębiorstw z kapitałem zagranicznym z dużymi zagranicznymi sieciami handlowymi, co ułatwiło wielu firmom spożywczym ekspansję eksportową. Inwestycje realizowane przez firmy z udziałem kapitału zagranicznego zmusiły także polskie przedsiębiorstwa do walki konkurencyjnej. Doprowadziło to do rozwoju nowych form zarządzania, handlu, marketingu oraz poprawy jakości i estetyki polskich wyrobów spożywczych. Zwiększyły się nasze przewagi komparatywne w wielu grupach produktów żywnościowych, czego odzwierciedleniem był większy eksport tych produktów, dodatnie saldo obrotów oraz zwiększenie udziału sprzedaży na rynkach zagranicznych w sprzedaży ogółem. Poprawiły się także inne wskaźniki określające konkurencyjność naszych produktów spożywczych na rynku światowym. Korelacja między skumulowaną wartością BIZ, które napłynęły do przemysłu spożywczego, a eksportem żywności w badanym okresie była dodatnia i stosunkowo duża.

Literatura

- Ambroziak L., Szczepaniak I.** 2011: Wskaźnikowa ocena konkurencyjności handlu produktami rolno-spożywczymi. [W:] Monitoring i ocena konkurencyjności polskich producentów żywności (1) (red. I. Szczepaniak). Raport nr 25, IERiGZ-PIB, Warszawa, 45-65, 198.
- Bombińska E.** 2012: Teoretyczne zależności między bezpośrednimi inwestycjami zagranicznymi a eksportem i jego konkurencyjnością. [W:] Bezpośrednie inwestycje zagraniczne a konkurencyjność eksportu Polski (red. S. Wydymus, E. Bombińska, B. Pera). CeDeWu, Warszawa, 35-53.
- Karaszewski W.** 2004: Bezpośrednie inwestycje zagraniczne. Polska na tle świata. TNOiK, Dom Organizatora, Toruń, 19-21.
- Klima S.** 2012: Konkurencyjność eksportu – definicja, czynniki, miary. [W:] Bezpośrednie inwestycje zagraniczne a konkurencyjność eksportu Polski (red. S. Wydymus, E. Bombińska, B. Pera). CeDeWu, Warszawa, 11-35.
- Peretiatkiewicz A.** 2009: Znaczenie bezpośrednich inwestycji zagranicznych w kształtowaniu relacji gospodarczych Polski z zagranicą i jej bilansu płatniczego w latach 2001-2006. [W:] Wpływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych na konkurencyjność polskiej gospodarki (red. E. Freitag-Mika). PWE, Warszawa, 42-52.
- Rocznik Statystyczny Przemysłu. 2011: GUS, Warszawa.
- Szajner P., Szczepaniak I.** 2011: Handel zagraniczny i międzynarodowa konkurencyjność polskiego sektora rolno-spożywczego. [W:] Analiza ekonomiczno-produkcyjnej sytuacji rolnictwa i gospodarki żywnościowej w 2010 roku (red. A. Kowalski). IERiGZ-PIB, Warszawa, 215-242.
- Szczepkowska A.** 2003: Wpływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych na konkurencyjność gospodarki polskiej. [W:] Państwo i rynek w gospodarce (red. D. Kopycińska). PTE, Szczecin, 119-132.
- Tarasiński L.** 2009: Bezpośrednie inwestycje zagraniczne a bilans handlowy i struktura przewag komparatywnych. [W:] Wpływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych na konkurencyjność polskiej gospodarki (red. E. Freitag-Mika). PWE, Warszawa, 63-96.

Summary

The inflow of the foreign direct investment to the food industry in the period of the transformation and integration with the European Union accelerated the restructuring and the modernization of this sector. Modern principles of the organization and managements were implemented. There also has been strengthening in connections between companies with foreign capital and large foreign retail chains, which facilitated a number of food companies to export expansion. Investments made by companies with foreign capital also forced the Polish companies to competition. FDI supplied new forms of the management, trade, marketing and improved quality and appearance of Polish food products. Increasing Polish comparative advantages in many groups of food products, led to an increase in exports of these products, the positive trade balance and increasing the share of sales in foreign markets in total sales. Some other indicators determining the competitiveness of Polish food products on the world market were improved. Correlation between the cumulative value of FDI, which flooded the food industry, and food exports was positive and relatively large in the analyzed period.

Adres do korespondencji:

mgr Jadwiga Drożdż

Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – PIB

ul. Świętokrzyska 20, 00-002 Warszawa

tel. (22) 505 47 70, e-mail: drozdz@ierigz.waw.pl